

Tomba Andrea

Kékszem meg a szakma

ROMBOLNI NEM SZÍNHÁZAT ÉPÍTENI SZÍVESEN

„T alpra magyar” helyett édesded, álmodó furulyaszó ébreszti a pizsamás bölcsődei kisbabákat: a színpadon a mai magyar színház nagy- és kisvadjai, asztaloknál szunyókálnak régi időket idéző gyűlés előtt. A házigazda, a gyűlést elnöklő lelkes Magács László (Tenki Réka) énekelve bejelenti, hogy kávé még nincs, de már intézkedtek. Kezdődik a struktúra-vita.

A Katona Notóriusok című dokumentum-színházának legújabb darabja, a *rombolni nem színházat építeni szívesen* című – az első, amely kortárs témával foglalkozik, de már ez is színháztörténet –, rombolni igyekszik néhány közösen és szorgalmasan felépített, kórusban ismételtetett előítéletet. Arról, hogy nincs szakmai párbeszéd, hogy nem létezik ma együtt gondolkodó, cselekvő színházi közösség, hogy impotencia van, köldöknézés, helyben toporgás. És építeni akar mindeközben nemcsak egy előadást, egy új esztétikát – mert azt is –, de az eddig megdönthetetlennek hitt monologizálás helyett dialógust. (A szöveget összeállították: Enyedi Éva, Máté Gábor, Török Tamara.) Az előadásban a „színházi szakma” beszél, vitázik, panaszol, fröcsög, dühöng, érvel, okoskodik, kijelent, tolakodik, pofázik, hülyét csinál magából, lehűt, nyílt levelez, végül virraszt vagy gyászol. Nevetségessé tesz és komolyan vesz, mert színház és fórum egyszerre. A megbékélés fehér galambját is színre csalja; e bibliai madár Galambot, azaz Galambos Pétert, a Kultúrház műsorvezetőjét alakítja, aki ebben az évadban – Bodó Viktor *Bérháztörténetek* című előadása után – másodszor kerül színre. A fehér galambot végül nem röptetik fel katartikusan. Mintha nem sok esély lenne a megbékélésre.

Nevezhetjük ezt belterjes előadásnak, amely csak a színházi szakmához szól, de akkor is legalább tízezer potenciális nézője lehet – nem blöff, ennyire taksál-

juk a színházban dolgozók számát¹ ma Magyarországon; a minisztérium honlapján ugyan ennek alig több mint a fele szerepel, de mint magából a darabból és a darabbéli Szabó István szájából megtudhatjuk, a minisztérium adatai, sajna, tévesek. Tehát ez minimum százas széria, és akkor még egyetlen civil néző sem tévedt be a színházba.

A *Struktúra-vita* alcímű színdarab nem azért fontos, mert egy most folyó vagy frissen lefolyt (lefojtott?) úgynevezett szakmai párbeszédet sceníroz, és „szakmánk” ismert alakjait, alkotóit, kritikussait viszi színpadra, hanem mert ami itt látható – műfaj-konglomerátum: dokumentumjáték, *Zeitstück*, karakter-színház, lélektani dráma, kabaré és orfeum egyben –, vállal valamit. A kimondást, a cselekvést, a szembesítést – hisz gogoli tükrében „magunkon röhögünk”,

¹ Szabó István szíves közlése.

igencsak ferde képünkön. Túlzás lenne azt állítani, hogy ez – *TETT?* Nem hiszem. A cím, csak emlékeztetőül, kettős idézet: Schwajda György igazgatói pályázatából származik, amellyel a kaposvári színház neki beígért igazgatói székét kaphatta ajándékba, és amely pályázat hivatalosan nem vált nyilvánossá, de mégis felkerült az internetre; a másik idézetforrás Koltai Tamás *ÉS*-beli, a pályázatbeli mondatot címül választó cikke, amely e dodonai – vagy értelmezésében: *Bánk báni* és freudi kettős értelmű – mondatot teatralizálta és értelmezte. E címet viseli egy olyan előadás, amelynek alkotói tábora Kaposvár köpönyegéből bújik ki. Anélkül, hogy a Kaposvár–Schwajda-eset közvetlenül lenne a témája. Történik mindez egy budapesti kőszínházban – magában a „struktúrában”, amelyről e vita folyik –, a színház tehát önmagáról beszél. Talán az egyetlen hiányolható mozzanat éppen az ebben az előadásban, hogy maguk a Katona vezető művészei, Zsámbéki, Ascher, Máté – az előadás rendezője – nem jelennek meg közvetlenül a

Másrészt: az előadás egy valóban lejátszódott vitát sceníroz, megtűzdelve egyéb, publicisztikai szövegekkel, szereplőkkel; az est második felében azonban súlyosabb – politikai – kérdéseket is felvet. Fölteszi a tisztán (?) szakmai viták után ma már feltehető kérdést: milyen szerepet is játszik a mai magyar színházi közéletben a politika, hogyan folyik a vidéki színházi honfoglalás. Kétes és szabálytalan igazgatói kinevezések, a jobb- és baloldali színházias nyilvános vitái, a kék szemű színigazgatók kontra... kicsoda is? – nyilvánvalóan a nem kék szeműek. Színigazgatók lightosan zsidóznak és buziznak. Ami az előadásból kimarad, azt az előcsarnokban meghosszabbítják; a kifüggesztett olvasnivalókon felidézhetjük Balikó Tamás evangélikus és heteroszexuális színigazgató-jelölt szavait; a Balázs Péter – az est második „láthatatlan” kék szemű, negatív hőse –, a szolnoki színház igazgatója és kinevezése körüli feszültségeket. Végül Kerényi Imre nyílt levelét Ascher Tamáshoz, amelyben a struktúra-vita már a végletekig leegyszerűsödik

BALRA: Dankó István, Bezerédi Zoltán, Pálmai Anna, Rajkai Zoltán, Fullajtár Andrea, Elek Ferenc, Kocsis Gergely, Szacsavay László és Bodnár Erika

JOBBRA: Kovács Lehel és Keresztes Tamás

kékszemre és a többiekre.

Valójában a jobboldal „hangját” kapjuk, maguk az alakok nem jelennek meg a színpadon; Kerényi szövege válasz nélkül marad. Mintha ez után már nem lehetne

színen, csak úgy vannak jelen, mint Hamlet atyjának szellemei, akik cselekvésre szólítanak fel. Legalábbis színpadilag.

Vagy máshogyan is?

Ha esztétikai értelemben olykor előfordulnak is tetek a magyar színházban, a társadalmi párbeszéd scenírozása – általában a dokumentumszínház – fehér holló (vagy galamb, hogy az előadás szimbolikájánál maradjunk). Emlékeztetnénk a – társadalmi felelősségvállalástól nem mentes – *Feketeország* zárómonológjára, amelyben a beszélő szemtelenül kijelenti, hogy bármilyen erkölcsi vállalása távol áll szándékától; amit láttunk, csupán színház, fikció, játék.

És hogyan foglal morálisan állást ez az előadás?

Egyrészt: morális állásfoglalás már maga a témaválasztás. Mint ahogy az is az, ha a többi, a minisztérium szerint minden pincét és sufnit magába foglaló 135 játszóhely nem nyúl ilyen témához.

megszólalni. Az előadás záróképének scenírozása után – a sötétbe borított színpad, rajta a vastag gertyák és közben sertepertélő, tétovázó, borozó, kapkodó színházias, akik (megidézve egy, a POSZT-on megtartott virrasztást) tiltakozólevelet fogalmaznak a szolnoki igazgatói kinevezéssel kapcsolatban, majd elássák a csatabárdot – mindenki gondol, amit tesz. Virrasztás? Vagy inkább halotti tor? Talán a beteg már el is hunyt, s a jövőnek reménytelenül befellegzett.

Vagy inkább: a múlt temet(het)etlen. S – Vásárhelyi Mária e témában írott cikkének címét idézve – a jövő elkezdődött.

Szétválasztható-e az előadás megvalósításának a módja – a kitűnő színészek, a megformált jellemek, karakterek, a finom, olykor csak jelzésszerű szituációk – magától a tárgytól? Aligha. Számptalan remek karakter vonul fel: a Kovács Lehel és Keresztes Tamás

Köncz Zsuzsa felvételei